

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ Η ΠΙΝΑΚΙΔΑ

Μια καλοκαιρινή περιήγηση στη Ζάκυνθο αποκαλύπτει, εκτός από τις φυσικές καλλονές ενός τόπου υπό «τουριστική αξιοποίηση» και τα μισοκατεστραμμένα από τις αλλεπάλληλες πυρκαγιές δάση, κάποια αγνά και αφημένα στην τύχη τους ίχνη μιας ιστορίας λεηλατημένης από χέρια τυμβωρύχων και παραδομένης στη μανία του καιρού και την αδιαφορία αυτών που θεωρούνται υπερασπιστές της.

Ο Καμπί της Ζακύνθου, κοντά στις δυτικές απόκρημνες ακτές του νησιού, εκτός από αποκαΐδια της πύρινης λαίλαξης κρύβει μια έκπληξη: ένα νεκροταφείο των Μυκηναϊκών χρόνων. Ο τουριστικός οδηγός μας έφερε ίσαμε 'κει, δίπλα στην αναφορά για το μυκηναϊκό νεκροταφείο είχε ένα ερωτηματικό: «Πώς γιατί το νεκροταφείο τυπικά παραμένει άγνωστο στο νησί στους επισκέπτες του, χωρίς έχει επίσημα ανακηρυχθεί αρχαιολογικός τόπος. Η πινακίδα, που σημαίνει τον αρχαιολογικό χώρο έχει αυτόβουλα αναρτηθεί από τον ιερέα του χωριού Κλάδη που είναι ο αρμόδιος και προστάτης του νεκροταφείου.

Πρόκειται σίγουρα για μια συλλεγμένη –για την ελληνική σηματικότητα– ιστορία, απ' όπου παραμένουν στην αφάνεια επειδή κάποια ευρήματα δεν ανακαλυφθούν σε μια περιοχή που, εκτός από ακριτική νοτιοανατολικά και βόρεια νοτιοδυτικά είναι η ελληνική μεθόδους, δεν συνέπεσε να είναι της ιστορίας των Μυκηναίων ή της ιστορίας του τόπου. Αξίζει ίσως τον κόπο να αναφερθούν κάποιες λεπτομέ-

ρειες.

Η θέση του μυκηναϊκού νεκροταφείου, έξω από το χωριό, ήταν γνωστή από παλιά, επισημάνθηκε όμως κατά τη διάνοιξη αγροτικού δρόμου το 1971. Στις 24-25 Μαΐου 1971 και 2-6 Ιουνίου 1972 διεξήχθη σωστική αρχαιολογική ανασκαφή. Κατά τη διάρκεια τεσσάρων συνολικά ημερών (!) ερευνήθηκαν 14 συνολικά λακκοειδείς λαξευτοί τάφοι της Υστεροελλαδικής II α' και β' περιόδου, τα ευρήματα των οποίων από τότε φυλάσσονται ως «μελλοντικά εκθέματα» στις αποθήκες του Μουσείου Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Τέχνης της Ζακύνθου. Μάλιστα, σύμφωνα με μαρτυρία του ιερέα Αναστάσιου Κλάδη, ο οποίος τότε είχε συμμετάσχει ως εργάτης στην ανασκαφή, τα κρανία και άλλα οστά που βρέθηκαν στους τάφους πετάχθηκαν με εντολή των αρχαιολόγων (!) και έμειναν εκτεθειμένα στον ήλιο και στη βροχή ώσπου αφανίστηκαν. Αυτά όμως ανήκουν στο μακρινό παρελθόν.

Τα πορίσματα των ανασκαφών στο Καμπί Ζακύνθου παρουσιάστηκαν επιστημονικά από την Πηνελόπη Αγαλλοπούλου στις σελίδες του «Αρχαιολογικού Δελτίου» (τόμος 28, 1973, σελ. 198-214). Από τη δημοσίευση αυτή προέκυψε η σπουδαιότητα του εν λόγω νεκροταφείου για τη διαλεύκανση των προβλημάτων που δημιουργεί η έλλειψη αρχαιολογικών τεκμηρίων για τη Μυκηναϊκή Ζάκυνθο, καθώς και η ανάγκη μελλοντικών ανασκαφών στο νησί για να εξακριβωθεί σαφέστερα ο ρόλος των νησιών του Ιονίου κατά την επέκταση των Μυκηναίων προς τη δυτική Μεσόγειο. Η ύπαρξη νεκροταφείου, και μάλιστα αρκετά μεγάλου –όπως αποδεικνύει ο αριθμός των τάφων που ερευνήθηκαν καθώς και όσων παραμένουν ακόμα ανεξερεύνητοι (σύμφωνα με ενδείξεις που έχουν διαπιστωθεί κατά τη διάρκεια πρόχειρου και επιφανειακού καθαρισμού του χώρου)–

Η τοποθέτηση πινακίδας για την «ευπρεπή εμφάνιση και ανάδειξη» του αρχαιολογικού χώρου δεν έγινε ποτέ. Το κενό αυτοκλήτως εκάλυψε η ιδιωτική πρωτοβουλία.

συνεπάγεται και την ύπαρξη κάποιου οικισμού στην ίδια περιοχή. Άλλωστε, οι κάτοικοι στο Καμπί ανακαλύπτουν διαρκώς πήλινα όστρακα και άλλα τεκμήρια στα χωράφια τους κατά τη διεξαγωγή των αγροτικών εργασιών τους.

Από το 1972 έως σήμερα τα διαβήματα του ιερέα Αναστασίου Κλάδη προς τις αρμόδιες αρχαιολογικές υπηρεσίες, τον νομάρχη, τον τοπικό Τύπο και το υπουργείο Πολιτισμού υπήρξαν αλλεπάλληλα. Η απάντηση που του έδωσε το 1989 ο τότε υπουργός Πολιτισμού, Τζ. Τζαννετάκης όταν ο ιερέας τον συνάντησε προσωπικά, ήταν τετριμμένη και μάλλον γραφική: «Η Ελλάδα είναι ένας απέραντος αρχαιολογικός χώρος».

Παρά τη μάλλον απογοητευτική απάντηση του υπουργού, το έγγραφο αίτημα του ιερέα για τη διεξαγωγή νέων ερευνών στην περιοχή βρήκε τον Σεπτέμβριο του 1989 ανταπόκριση από την ΣΤ' Εφορία αρχαιοτήτων Πάτρας, ενώ φέτος έδειξε κάποιο ενδιαφέρον για το θέμα και ο νομάρχης. Η Εφορία απάντησε: «Δεν προβλέπονται προς το παρόν συστηματικές ανασκαφές στη θέση, προγραμματίστηκαν όμως για φέτος (1989-90) ο συστηματικός καθαρισμός και η τοποθέτηση πινακίδων στον χώρο για την ευπρεπή εμφάνιση και ανάδειξή του...»

Το αποτέλεσμα του επί διμήνου (!) «συστηματικού» καθαρισμού του χώρου που πραγματοποιήθηκε δύο χρόνια αργότερα, τον Ιούνιο του 1992, από δύο ωρομίσθιους ανειδίκευτους εργάτες –χωρίς μάλιστα τη διαρκή παρουσία και επίβλεψη αρχαιολόγου (!)– ήταν ο σχηματισμός δύο-

τριών μικρών σωρών από ξερόχορτα μέσα στο μυκηναϊκό νεκροταφείο, ενώ «η τοποθέτηση πινακίδων στον χώρο για την ευπρεπή εμφάνιση και ανάδειξή του»... δεν έγινε ποτέ. Ο χώρος παραμένει επί εικοσαετία ανοιχτός, ορατός και επισκέψιμος για κάθε καλόπιστο ή κακοπροαίρετο ενδιαφερόμενο. Η μοναδική πινακίδα που στέκεται στην άκρη του χωματόδρομου είναι αυτή που ο μοναδικός ενδιαφερόμενος, ο παπα-Αναστάσιος, τοποθέτησε πριν από χρόνια, σήμα για τον επισκέπτη που θα ρίξει μια περαστική (ίσως και πονηρή ματιά) στον απερίφρακτο χώρο, αλλά και φωνή διαμαρτυρίας ταυτόχρονα ενός ανθρώπου που απόστασε να ταχυδρομεί υπομνήματα προς «αρμόδιους» οι οποίοι κωφεύουν μπροστά στις εκκλήσεις των λιγοστών πια ευαισθητοποιημένων πολιτών, στα διδάγματα της ιστορίας και την κρισιμότητα των καιρών.

Αν το να διαμαρτύρεται κανείς για τα μνημεία που αφημένα στην τύχη τους αργοπεθαίνουν κάθε μέρα αποτελεί γραφικότητα, τότε οι μάχες που δίνονται για την πατρίδα ιστορικών ονομάτων και συμβόλων είναι χαμένες a priori. Γιατί πατριωτισμό δε συνιστούν οι ψευδεπίγραφες υποσχέσεις, οι ρητορείες ή οι κατά περίπτωση πολύχρωμες φιέστες με σκοπό να αναδείξουν ιστορικά σύμβολα σε είδη λαϊκής κατανάλωσης, αλλά ο έμπρακτος σεβασμός στη φυσιογνωμία αυτού του τόπου και στα χνάρια της ιστορικής του διαδρομής.

Αδαμαντία Μουχελή
Γιάννης Τελέλης